

Isu Kehamilan Luar Nikah dalam Kalangan Remaja di Malaysia: Satu Tinjauan Sorotan Literatur

(Unwed Pregnancy Issues among Teenagers in Malaysia: A Literature Review)

Reffina Siong
N.K. Tharshini*

*Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan,
Universiti Malaysia Sarawak*

*Corresponding e-mail: [stharshini@unimas.my]

Unwed pregnancy is a global phenomenon that transgresses racial, religion, and age boundaries. Thus, this article is prepared to review the unwed pregnancy issue among teenagers in Malaysia. A literature review was conducted to obtain information in Elsevier, Sage, and Google Scholar databases regarding the risk factors and impact of unwed pregnancy among young teenagers. The risk factors contributing towards unwed pregnancy are weak family ties, massive technology development, peer influence, and low socioeconomic and educational status. Besides, the impact of unwed pregnancy is baby dumping, health-related issues for the teenagers and infant, financial problem, and conflict among family members. As an overall impact, the review is expected to provide significant implications to the family institutions, community members, and concerned parties to have an in-depth understanding on issues related to unwed teenage pregnancy in Malaysia.

Keywords: pregnancy, unwed, teenage, Malaysia

Remaja diertikan sebagai golongan muda yang berusia di antara 13 sehingga 18 tahun yang masih memerlukan perlindungan, didikan, serta bimbingan daripada individu yang signifikan dalam kehidupan mereka (Bohori & Ismail, 2018). Menurut Ahmad dan Dahlan (2017), remaja merupakan golongan yang masih mencari identiti diri serta memerlukan kasih sayang yang berterusan daripada ahli keluarga mereka. Secara lazimnya, dalam proses mencari identiti diri golongan remaja mudah terjebak dalam gejala anti sosial seperti seks bebas, penyalahgunaan alkohol/dadah, gengsterisme, atau masalah merempit yang mampu menghancurkan masa hadapan mereka (Ahmad et al. 2017; Tharshini et al. 2018). Isu kehamilan luar nikah dalam kalangan

remaja merupakan salah satu gejala anti sosial yang amat membimbangkan pada masa kini. Secara amnya, kehamilan luar nikah merupakan suatu perlakuan yang menyimpang daripada norma sosial kerana ianya melibatkan perlakuan seksual bersama individu bawah umur (Bohori & Ismail, 2018). Perangkaan statistik yang telah direkodkan oleh Jabatan Kebajikan Masyarakat menunjukkan bahawa negeri Sabah, Sarawak, Selangor, Johor, dan Pahang mencatatkan jumlah kes kehamilan luar nikah yang tinggi berbanding dengan negeri-negeri lain (Berita Harian, 2018). Selain itu, statistik yang dikeluarkan oleh Kementerian Kesihatan Malaysia menunjukkan bahawa seramai 3, 694 orang remaja hamil luar nikah pada tahun 2017 dan dianggarkan sebanyak

10 kes telah direkodkan setiap hari (Sinar Harian, 2017).

Data yang telah direkodkan oleh Pertubuhan Kesihatan Sedunia pada tahun 2018 menunjukkan bahawa Malaysia menduduki tangga ke-empat daripada 10 buah negara yang mempunyai kes kehamilan luar nikah yang tertinggi khususnya yang melibatkan golongan remaja (Harian Metro, 2019). Selain itu, Malaysia juga berhadapan dengan peningkatan dalam peratusan kelahiran anak tidak sah taraf dan kes pembuangan bayi pada setiap tahun (Sinar Harian, 2017). Laporan daripada Jabatan Pendaftaran Negara menunjukkan bahawa statistik anak tidak sah taraf dari tahun 2010 hingga tahun 2015 berjumlah 323, 047 kes (Utusan Borneo, 2019). Tambahan pula, statistik kes pembuangan bayi yang dikeluarkan oleh Polis Diraja Malaysia menunjukkan bahawa sebanyak 906 kes telah direkodkan sepanjang tempoh 10 tahun yang lalu (Sinar Harian, 2017).

Dalam konteks Malaysia, akta yang boleh digunapakai bagi mengendalikan kes kehamilan luar nikah dalam kalangan remaja adalah Akta Kesalahan-Kesalahan Seksual Terhadap Kanak-Kanak 2017 (Akta 792) (Undang-Undang Malaysia, 2017). Bahagian IV, Seksyen 14 dalam Akta Kesalahan-Kesalahan Seksual Terhadap Kanak-Kanak 2017 (Akta 792) menjelaskan bahawa perbuatan menyentuh seseorang kanak-kanak pada bahagian badan dengan menggunakan objek-objek tertentu atau menggunakan bahagian badan pelaku boleh disabitkan hukuman penjara tidak melebihi 20 tahun serta dikenakan hukuman sebat (Undang-Undang Malaysia, 2017). Justeru itu, pelaku yang menghamilkan seorang remaja yang masih berumur di bawah 18 tahun boleh diambil tindakan undang-undang atas kesalahan-kesalahan seksual (Undang-Undang Malaysia, 2017).

Sorotan Literatur

Pakar psikologi yang dikenali sebagai Alfred Adler menjelaskan bahawa manusia dilahirkan sebagai makhluk sosial yang cenderung untuk terlibat dengan gejala anti sosial sekiranya gagal mengawal diri mereka (Pakianathan, 2016). Selain itu, manusia juga mudah dipengaruhi oleh pelbagai tarikan negatif sehingga boleh terjebak dengan gejala antisosial seperti seks bebas (Pakianathan, 2016). Seterusnya, Teori Psikoanalisis pula menerangkan bahawa seseorang manusia merupakan organisma biologikal yang cenderung untuk mencapai keseronokan serta terlibat dalam perlakuan seksual disebabkan ingin mencapai keseronokan (Pakianathan, 2016).

Nasir et al. (2015) telah menjalankan satu kajian bagi mengenal pasti perkaitan di antara tahap penghayatan kognitif, kesunyian, kemurungan, penghargaan sendiri, dan sokongan sosial dalam kalangan wanita yang hamil luar nikah. Kajian ini melibatkan responden yang berumur di antara 14 hingga 35 tahun. Hasil kajian mendapati bahawa kebanyakan daripada remaja yang hamil luar nikah kurang mendapat sokongan sosial daripada persekitaran sosial. Selain itu, dapatan kajian turut menjelaskan bahawa seseorang remaja yang hamil luar nikah amat memerlukan sokongan sosial daripada individu yang signifikan dalam kehidupan mereka bagi mengekalkan tahap kesihatan mental yang optimum.

Ahmad dan Dahlan (2017) telah menjalankan satu kajian di Daerah Kubang Pasu, Kedah bagi mengkaji tahap penerimaan ibu mengandung (remaja yang hamil luar nikah) dan ahli keluarga mereka terhadap bayi tidak sah taraf. Hasil kajian menunjukkan bahawa kebanyakan daripada remaja dan ahli keluarga mereka dapat menerima bayi tersebut. Seterusnya, Yahya dan Md. Sham (2019) telah menjalankan satu kajian untuk mengenalpasti corak emosi bagi

remaja hamil luar nikah yang berada dalam lingkungan usia 13 sehingga 18 tahun. Hasil kajian mendapati bahawa remaja yang hamil mempamerkan pelbagai emosi negatif seperti mudah keliru dan cepat marah. Mengikut pandangan Islam, emosi yang dialami oleh remaja tersebut boleh diinterpretasikan sebagai perasaan kesempitan jiwa, kegelisahan, ketakutan yang melampau, dan kebimbangan yang boleh menimbulkan tekanan perasaan.

Faktor-Faktor Berisiko yang Menyumbang kepada Kehamilan Luar Nikah dalam Kalangan Remaja

Kehamilan luar nikah dalam kalangan remaja dipengaruhi oleh pelbagai faktor berisiko seperti; (i) hubungan kekeluargaan yang lemah, (ii) perkembangan teknologi maklumat, (iii) pengaruh rakan sebaya, serta (iv) status sosioekonomi dan tahap pendidikan yang rendah.

Hubungan Kekeluargaan yang Lemah

Institusi kekeluargaan memainkan peranan yang amat signifikan dalam kehidupan seorang remaja. Hal ini kerana, keluarga merupakan tonggak utama dalam membentuk sahsiah diri, sikap, dan personaliti seseorang individu. Secara amnya, remaja yang kurang mendapat kasih sayang dan perhatian daripada ahli keluarga akan berhadapan dengan pelbagai konflik dalam kehidupan mereka (Sarnon et al. 2012).

Kebanyakan daripada ibu bapa lebih memberi tumpuan terhadap kerjaya masing-masing kerana mereka perlu menampung kos sara hidup yang semakin meningkat. Keadaan ini menyebabkan sebahagian besar daripada ibu bapa membiarkan anak-anak mereka untuk membesar secara bersendirian. Kekurangan perhatian daripada ibu bapa menyebabkan remaja mula bertingkah laku

agresif serta mempunyai keinginan untuk mendapatkan kasih sayang daripada orang luar (Sarnon et al. 2012). Secara tidak langsung, keadaan ini juga menyumbang ke arah berlakunya peningkatan dalam kes kehamilan luar nikah.

Perkembangan Teknologi Maklumat

Dalam era globalisasi, semua maklumat yang diperlukan oleh seseorang individu boleh didapati di hujung jari sahaja. Sebagai contoh, perkembangan teknologi maklumat telah membuka ruang kepada golongan remaja untuk mengakses video-video lucah atau melihat gambar-gambar yang seksi yang terdapat dalam laman sesawang. Menurut Mohammad dan Ishak (2014), pengaksesan kepada unsur-unsur pronografik merupakan salah satu faktor utama yang menyumbang kepada peningkatan dalam kes kehamilan luar nikah. Tambahan pula, kes penipuan menerusi aplikasi *Tinder* juga menyumbang kepada peningkatan dalam kes kehamilan luar nikah dalam kalangan remaja (Berita Harian, 2018).

Pengaruh Rakan Sebaya

Pengaruh rakan sebaya merupakan salah satu faktor berisiko yang menyumbang kepada peningkatan dalam kes kehamilan luar nikah dalam kalangan remaja. Secara amnya, remaja lebih banyak meluangkan masa lapang bersama rakan sebaya (Mohammad & Ishak, 2014). Sekiranya seseorang remaja tersilap langkah dalam memilih rakan, maka mereka berisiko tinggi untuk terjebak dalam pelbagai gejala antisosial seperti mengambil dadah, berkunjung ke pusat hiburan, atau terlibat dengan seks bebas sehingga menyebabkan kehamilan luar nikah (Mohammad & Ishak, 2014).

Status Sosioekonomi dan Tahap

Pendidikan yang Rendah

Faktor sosioekonomi yang rendah menyebabkan kebanyakan daripada remaja terdicir dalam pendidikan (Alavi et al. 2012). Tahap pendidikan yang rendah menyebabkan seseorang individu kurang berkemahiran dalam menilai baik buruknya sesuatu perkara serta tidak tahu untuk menjaga maruah dan kehormatan diri sendiri (Alavi et al. 2012). Selain faktor pendidikan (formal), kekurangan ilmu keagamaan (pengetahuan yang tipis berkaitan dengan hukum hakam agama) juga menyebabkan seseorang individu mempunyai sahsiah diri yang rapuh sehingga terlibat dengan hubungan persetubuhan sebelum perkahwinan (Mohammad & Ishak, 2014).

Kesan Kehamilan Luar Nikah

Isu kehamilan luar nikah dalam kalangan remaja menimbulkan pelbagai impak negatif seperti; (i) peningkatan dalam kes pembuangan bayi, (ii) masalah kesihatan remaja dan bayi yang telah dilahirkan, (iii) masalah kewangan, serta (iv) konflik dalam institusi kekeluargaan.

Peningkatan dalam Kes Pembuangan Bayi

Remaja yang hamil luar nikah cenderung untuk membuang bayi yang telah dilahirkan kerana pasangan mereka enggan bertanggungjawab terhadap bayi tersebut (Positive Parenting, 2019). Selain itu, bagi mangsa rogol pula masalah pembuangan bayi berlaku disebabkan mereka berasa malu sekiranya orang lain mengetahui bahawa diri mereka telah dirogol (Positive Parenting, 2019). Tambahan pula, stigma serta persepsi negatif daripada masyarakat sejagat turut memberi kesan kepada diri remaja khususnya dari sudut mental dan emosi sehingga mendorong mereka untuk

membuang bayi yang telah dilahirkan (Positive Parenting, 2019).

Masalah Kesihatan Remaja dan Bayi yang Telah Dilahirkan

Kehamilan luar nikah dalam kalangan remaja memberi kesan langsung terhadap tahap kesihatan remaja serta bayi yang telah dilahirkan. Kementerian Kesihatan Malaysia (2011) menjelaskan bahawa remaja yang hamil pada peringkat usia muda akan berhadapan dengan kesukaran semasa melahirkan bayi kerana pinggul mereka masih sempit (*Obstructive Labour*) (Portal Rasmi MyHealth Kementerian Kesihatan Malaysia, 2019). Selain itu, remaja yang melahirkan bayi pada usia yang muda juga berisiko tinggi untuk mengalami masalah *anemia* dan isu kesihatan mental akibat daripada tekanan dan cemuhan negatif dari masyarakat sejagat (Positive Parenting, 2019).

Masalah kesihatan juga akan menimpa bayi yang dikandungkan oleh remaja yang masih muda memandangkan badan mereka masih belum mampu untuk menampung janin sepenuhnya (Portal Rasmi MyHealth Kementerian Kesihatan Malaysia, 2019). Secara tidak langsung, situasi ini juga menyumbang kepada kelahiran pramatang (*premature birth*) (Portal Rasmi MyHealth Kementerian Kesihatan Malaysia, 2019). Tambahan pula, bayi yang dilahirkan juga berisiko tinggi untuk mengalami kematian kerana ibu kepada bayi tersebut (remaja) tidak mempunyai pengetahuan yang secukupnya mengenai cara-cara untuk menjaga seorang bayi (Portal Rasmi MyHealth Kementerian Kesihatan Malaysia, 2019).

Masalah Kewangan

Kehamilan luar nikah dalam kalangan remaja bukan sahaja mendatangkan kesan

negatif kepada remaja itu sendiri bahkan bayi yang dilahirkan turut menerima tempasnya. Secara lazimnya, kebanyakan daripada remaja yang hamil luar nikah tidak dapat meneruskan pelajaran mereka serta terpaksa berhenti sekolah kerana diselubungi dengan perasaan malu (Portal Rasmi MyHealth Kementerian Kesihatan Malaysia, 2019). Dalam situasi sebegini, remaja tersebut tidak mempunyai masa hadapan yang cerah kerana mereka mempunyai tahap pendidikan yang rendah.

Kesukaran mendapatkan pekerjaan yang bersesuaian akibat daripada taraf pendidikan yang rendah akan memberi impak kepada sumber pendapatan yang diperolehi oleh seseorang individu. Bagi remaja yang berada dalam situasi sebegini, sumber pendapatan yang rendah akan menyukarkan lagi proses untuk membeli keperluan asas bagi bayi mereka yang baru sahaja dilahirkan (Portal Rasmi MyHealth Kementerian Kesihatan Malaysia, 2019).

Kesan Terhadap Institusi Keluarga

Stigma dan pandangan negatif daripada masyarakat sejagat menyebabkan kebanyakan daripada remaja yang hamil luar nikah dipinggirkan oleh ahli keluarga mereka (Salina & Farah, 2020). Keluarga perlu menanggung perasaan malu apabila berhadapan dengan saudara-mara dan jiran tetangga sekiranya ada di antara ahli keluarga mereka terlibat dengan perlakuan sebegini (Salina & Farah, 2020). Selain itu, ahli keluarga juga akan berhadapan dengan dilema sama ada ingin memberikan bayi yang bakal/telah dilahirkan kepada keluarga angkat, menggugurkan bayi, atau menjaga bayi tersebut sehingga meningkat dewasa.

Kesimpulan

Secara kesimpulannya, isu kehamilan luar nikah dalam kalangan remaja berpunca

daripada pelbagai faktor berisiko yang berbeza serta mampu menimbulkan/meninggalkan kesan negatif yang berpanjangan kepada remaja dan ahli keluarga mereka. Oleh yang demikian, golongan remaja perlu mempunyai kesedaran diri yang tinggi serta tidak terlibat dalam perlakuan kurang sopan yang boleh mengundang masalah kepada diri sendiri. Selain itu, badan-badan berkepentingan seperti pihak sekolah, institusi keagamaan, badan kerajaan, serta pertubuhan bukan kerajaan wajar memainkan peranan mereka yang tersendiri dalam membendung masalah ini.

Rujukan

- Ahmad, A.G. & Dahlan, N.H.M. (2017). Mengandung Anak Tak Sah Taraf yang Dijalankan di Daerah Kubang Pasu Kedah. *UUM Journal of Legal Studies*, 8: 17-55.
- Alavi, K., Nen, S., Ibrahim, I., Akhir, N.M., Mohamad, M.S. & Nordin, N.M. (2012). Hamil Luar Nikah dalam Kalangan Remaja. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 7(1):131-140.
- Bahori, A. & Ismail, S.Z. (2018). Kehamilan Luar Nikah dari Perspektif Undang-Undang Jenayah Syariah di Malaysia. *Jurnal Undang-Undang dan Masyarakat*, 16(3): 1-15.
- Berita Harian. (2018). Jabatan Kebajikan Masyarakat (JKM) jadi Pusat Sehati beri Perlindungan Kepada Remaja dan Bayi. Diakses pada September 18, 2019, dari <https://www.google.com/amp/s/www.berita-harian.com.my/berita/nasional/2019/02/535365/jkm-jadi-pusat-sehati-beri-perlindungan-kepada-remaja-dan-bayi/amp>.
- Harian Metro. (2019). Kongsi Masalah Anak Remaja. Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO). Diakses pada Oktober 24,

- 2019 dari <https://www.google.com/amp/s/www.hmetro.com.my/node/433413/amp>.
- Mohammad, M.F. & Ishak, M.Z. (2014). Gejala Hubungan Seks dalam Kalangan Pelajar: Satu Kajian Kes. Seminar Kebangsaan Integriti Keluarga. Fakulti Psikologi dan Pendidikan, UMS.
- Mohamad, M.F. & Ishak, M.Z. (2014). Gejala Hubungan Seks dalam Kalangan Pelajar di Sebuah Sekolah dalam Daerah Tawau. Universiti Malaysia Sabah.
- Nasir, R., Zamani, Z.A., Khairudin, R., Wan Sulaiman, W.S., Sani, M.N.M. & Amin, A.S. (2015). Tahap Penghayatan Kognitif, Kesunyian, Kemurungan, Penghargaan Kendiri, dan Sokongan Sosial dalam Kalangan Wanita Hamil Luar Nikah. *Jurnal Psikologi Malaysia*, 29(2):1-10.
- Pakianathan, P.Y. (2016). Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Salah Laku Seksual dalam Kalangan Pelajar Sekolah Menengah. Doctoral Thesis, Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Portal Rasmi MyHealth Kementerian Kesihatan Malaysia. (2011). Kesan dan Akibat Kehamilan Remaja. Diakses pada Oktober 28, 2019 dari <http://www.myhealth.gov.my/kesan-akibatkehamilan-remaja/>.
- Positive Parenting. (2019). Kehamilan Remaja dan Pendidikan Seks. Diakses pada November 9, 2019, dari <https://mypositiveparenting.org/ms/2019/05/03/kehamilan-remaja-dan-pendidikan-seks/>.
- Salina, N. & Farah, H.H. (2020). Cabaran Menyesuaikan Diri Sebagai Ibu Muda dalam Kalangan Remaja Hamil Luar Nikah: Satu Kajian Kualitatif. *Jurnal Psikologi Malaysia*, 34(2):39-52.
- Sarnon, N., Mohamad, M.S., Fauziah, I., Alavi, K., Nen, S., Hoesni, S.M., Zaizul, R. & Wan, A.J. (2012). Memahami Remaja Sebagai Asas Intervensi Keluarga. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 7(1): 121-130.
- Sinar Harian. (2017). Statistik Remaja Hamil (2014-2018). Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM). Diakses pada November 5, 2019, dari <https://www.google.com/amp/s/amp.sinarharian.com.my/article/16145/INFOGRAFIK/Statistik-remaja-hamil>.
- Tharshini, N.K. & Ibrahim, F. (2018). Analisis Trend Bagi Pesalah Muda Yang Telah Menjalani Hukuman Perintah Khidmat Masyarakat di Malaysia. *Jurnal Psikologi Malaysia*, 32(1): 114-124.
- Undang-Undang Malaysia. (2017). *Akta Kesalahan-Kesalahan Seksual Terhadap Kanak-Kanak 2017 (Akta 792)*. Pencetakan Nasional Malaysia Berhad: 13-14.
- Utusan Borneo. (2019). Kehamilan Remaja: Siapa yang Perlu Dipersalahkan? Diakses pada November 8, 2019, dari <https://www.utusanborneo.com.my/2019/01/08/kehamilan-remaja-siapa-yang-perlu-dipersalahkan>.
- Yahya, S.A. & Md. Sham, F. (2019). Bentuk Emosi Remaja yang Hamil Luar Nikah. *Jurnal Ulwan*, 4(1): 137-148.